

EN RECONeixEMENT DE MARÍA CARMEN GARCÍA-NIETO

JOSEP FONTANA

Historiador

(Conferència pronunciada en la presentació del llibre *El moviment obrer (1939- 1978)*)

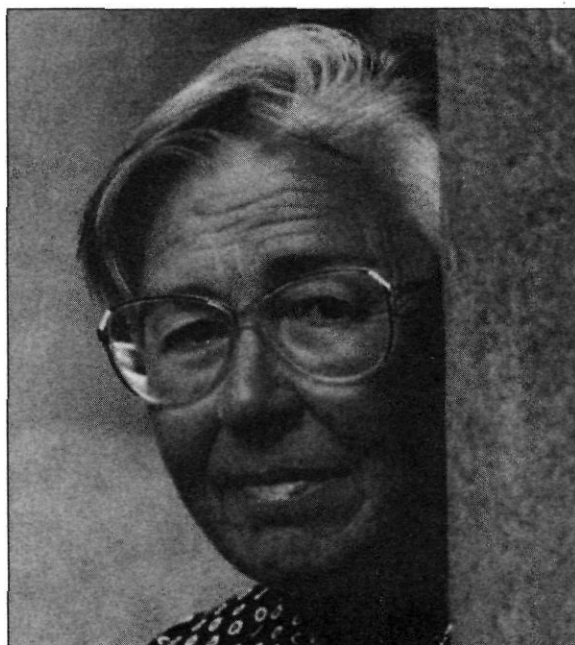
Hi ha un poema de Pablo Neruda, el que obre les *Odas elementales*, que em va impressionar fortament quan el vaig llegir. Es titula *El hombre invisible* i parla de com se senten d'exceptionals els poetes i la seva gent, per dir-nos, seguidament, que ell vol ésser, per contra, un "home invisible" sense ombres misterioses ni tenebres, que va pel carrer i comparteix les vides dels altres i els escolta, per tal de compondre amb el que veu i amb el que sent "el canto del hombre invisible / que canta con todos los hombres". La major part de la gent que he conegut al món de la política o de la cultura no tenien pas la vocació d'homes i dones invisibles (Neruda tampoc, en podeu estar segurs). Ben al contrari, la majoria criden i es remouen perquè no ens oblidem que són allí. En la meua vida, però, he conegut també un petit nombre d'homes i de dones invisibles que vivien per fer la seva feina calladament i per transmetre'ns les veus dels altres. És una mena de gent que són capaços de fer coses admirables, d'arribar fins i tot al sacrifici, sense ni tan sols adonar-se que s'estiguin sacrificant. O que, com un vell historiador que jo estimava molt, poden escriure les seves memòries sense dir res d'ells mateixos i mencionant

solament aquella gent de qui poden parlar bé.

Una d'aquestes persones excepcionals ha estat María Carmen García-Nieto. La vaig conèixer fa molts anys i vaig aprendre molt aviat a valorar-la en termes de la seva esplèndida qualitat humana. Nascuda en una família de diners, conservadora i catòlica, vivia una vida modesta, sense fer d'això una virtut, i es va lliurar per complet a la lluita per millorar la sort dels altres, sense pensar que estigués fent res excepcional, fidel als seus principis –mai per exemple va deixar d'ésser cristiana– i fent-ho tot amb la més absoluta naturalitat, com si el camí que seguia fos el sol camí existent.

María Carmen tenia una rara virtut que he trobat en molt poques persones. Una virtut per a la qual no tenim nom, perquè el que possiblement li correspondria l'hem transformat en un mot de burla i de menyspreu. Si no fos així jo us diria que María Carmen era una persona innocent, que no vol dir babau i crèdula, com s'acostuma a entendre quan qualifiquem algú d'innocent, sinó transparent i sense malí-

Articles

M. Carmen García-Nieto.
1928-1997.

cia: que deia el que pensava i sentia, sense cap mena de doble intenció amagada. Però en tenia moltes més de virtuts, a més d'aquesta de la netedat moral que he anomenat innocència. Tenia, com a dona invisible, una generosa manca de preocupació pel seu món i per la seva obra. Quan et parlava dels seus projectes i del que volia fer, era pràcticament sempre per referir-se a tasques col·lectives: parlava dels seus deixebles, de les seves "dones" —aquelles amb les quals treballava per arreplegar els seus testimonis—, dels seus companys en alguna de les tasques en què estava implicada.

Necessitava sentir-se formant part d'un projecte col·lectiu i, per això, un cop jubilada de la universitat, quan ja potser li hauria resultat més còmode de venir a viure a Barcelona, prop de la seva família, li costava de deixar els projectes que la lligaven a Madrid i només es va decidir a tornar quan la mort del seu germà —un altre personatge singular i difícilment repetible— la va dur a incorporar-se a les tasques que aquest havia estat realitzant a la Fundació Utopia.

La darrera vegada que vaig parlar amb ella, per telèfon, vaig tenir una mostra més de la seva forma, tan planera i natural, d'esvair-se com a persona davant del que pensava que eren les seves obligacions. Havíem quedat que faria una sessió sobre mètodes d'història oral en un curs per a professors d'ensenyament secundari que s'organitza des de bastants anys en col·laboració amb el nostre institut, i un parell de setmanes abans de la data fixada em va telefonar des de la clínica, on moriria pocs dies més tard, per dir-me compungida: "No saps el greu que em sap que no podré venir aquest dia a fer la sessió de seminari perquè estic ingressada en una clínica." I li vaig haver de demanar què li passava perquè me'n parlés, senzillament i sense donar-hi importància. El que la preocupava era el compromís que no podria complir.

Els homes i les dones invisibles no deixen gaire rastre escrit a les cròniques del seu temps. No els donen premis ni medalles en vida i, quan moren, els diaris no els dediquen les grans necrologies que publiquen per qualsevol patum irrellevant. Recentment he volgut recuperar el nom d'un professor de la Normal de Palència, afusellat el 1936, a trenta-tres anys d'edat, pel delictes d'haver escrit llibres per a nens on es parlava de la solidaritat de la gent humil i no s'exalçaven els reis i les guerres. Viuen encara avui la seva vídua i unes filles que es van dedicar, com el pare, a l'ensenyament, i que no pensaven que algú anés a recuperar el nom oblidat d'aquest home invisible per parlar-ne en un llibre, en un temps en què l'habitual són els estudis que es dediquen a l'impossible intent de netejar el record d'alguns dels inspiradors intel·lectuals d'aquesta i de tantes altres morts, de tants assassinats de mestres. Demòcrates pòstums com Pedro Sainz Rodríguez o com el Pemán que va amargar un dia de la meua infantesa: aquell en què els escolapis ens van obligar als nois de la meua i altres classes a anar, formats pel carrer, a sentir la llauna d'*El divino impaciente*, infligida a la força a un grup d'indefensos i terrenals impacients.

Les cròniques del temps no parlaran gaire, o potser gens, dels homes i les dones invisibles. Però els qui hem tingut la fortuna de conèixer-ne alguns restarem marcats tota la vida pel seu record, pel neguit de saber-nos incapaços d'arribar a ésser tan generosament invisibles com ells, però obligats a intentar-ho, en una o altra ocasió, per la força del seu exemple. Perquè no és possible d'oblidar mai una persona com María Carmen García-Nieto, de la qual, si algú em demanava que li digués quina opinió en tinc, em faria contestar-li simplement el que alguns pensaran que és poca cosa, però que representa el punt més alt de la meua escala de valors: Ha estat una de les millors persones que he conegut.